

Мирсадиков Миродил Абдуллаевич
Ўзбекистон Республикаси
Банк-молия академияси доценти
Усманов Азизбек Албек ўғли
Ўзбекистон Республикаси
Банк-молия академияси тингловчиси

СУҒУРТА ТАШКИЛОТЛАРИ ТЎЛОВ ҚОБИЛИЯТИНИ БАҲОЛАШ БЎЙИЧА ЕВРОПА ТАЖРИБАСИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ

Аннотация: Мақолада суғурта ташкилотларининг тўлов қобилиятини баҳолаш бўйича халқаро стандартларнинг ривожланиши, Европа Иттифоқи мамлакатлари томонидан ишлаб чиқилган Solvency I ва Solvency II стандартларининг ривожланиш тарихи, мазкур икки стандартнинг фарқли томонлари, афзалликлари ва унинг рискларни баҳолашдаги иқтисодий аҳамиятини ёритишга бағишланган. Шунингдек Ўзбекистон суғурта бозорида Solvency II халқаро стандартини жорий қилишга оид таклиф ва тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: суғурта, суғурта ташкилоти, суғурта бозори, тўлов қобилияти, молиявий барқарорлик, Solvency I, Solvency II, маржа, минимал капитал, актив, ўз маблағлари манбалари.

Кириш.

Суғурта бозори молия тизимининг муҳим қисми бўлиб, молиявий барқарорликка хизмат қилади. Шунингдек, суғурта соҳаси ишлаб чиқариш жараёнининг узлуксизлигини таъминлаш ва иқтисодиётга салмоқли ҳажмдаги инвестицияларни киритиш орқали иқтисодиётнинг барқарор ривожланишига кўмак беради.

Таъкидлаш жоизки, суғурта муносабатлари узоқ тараққиёт йўлини босиб ўтиб, ҳозирги кунга келиб иқтисодиётда салмоқли аҳамият касб этади. Иқтисодиётнинг ривожланиши билан табиийки, турли рискларнинг ҳажми ҳам ортиб боради. Юзага келган рискларни суғурталаш учун эса суғурта ташкилотларининг кучли тўлов қобилиятига эга бўлиши талаб этилади.

Суғурталовчиларнинг тўлов қобилияти бу - суғурталовчиларнинг ўз молиявий мажбуриятларини ўз вақтида ва тўлиқ бажара олиш қобилияти ҳисобланади. Тўлов қобилиятининг асоси бўлиб, шакллантирилган устав капитали, етарли суғурта захиралари, шунингдек қайта суғурта қилиш тизимининг мавжудлиги ҳисобланади[1].

Суғурта компанияларининг тўлов қобилиятини мустаҳкамлаш, олинган жавобгарликка мос суғурта захираларини шакллантириш, улардан унумли фойдаланиш суғурта компаниялари томонидан доимий назоратни талаб этади.

Мамлакатимизда суғурта компаниялари фаолиятини ривожлантириш ва уларнинг тўлов қобилиятини мустаҳкамлаш борасида алоҳида эътибор берилмоқда. Том маънода 2019 йил Ўзбекистон суғурта бозори учун ривожланишнинг янги босқичи дейишимиз мумкин. Соҳани янада ривожлантириш бўйича Ўзбекистон Республикаси Президентининг ПҚ-4412-сонли Қарорида бир қатор вазифалар белгилаб берилди.

Хусусан, суғурта бозори профессионал иштирокчиларининг капиталлашув даражасини, тўлов қобилияти ва молиявий барқарорлигини ошириш, уларнинг активлари сифатини яхшилаш, шунингдек, суғурталовчиларнинг инвестиция фаолиятини ривожлантириш Ўзбекистон Республикасининг суғурта бозорини ислох қилиш ва жадал ривожлантиришнинг асосий йўналишларидан бири сифатида эътироф этилди[2].

Шу маънода мамлакатимиздаги суғурта ташкилотларининг молиявий барқарорлиги ва тўлов қобилиятини сақлашга, уларнинг фаолиятида юзага келадиган хатарларни етарли даражада капитал ва захиралар билан қоплашга, хатарларни бошқариш тизимларини такомиллаштиришга алоҳида эътибор бериш лозим.

Таваккалчиликка асосланган фаолиятни бошқаришда халқаро тажрибани ўрганиш ва таҳлил қилиш орқали биз соҳани ривожлантиришдаги муҳим йўналишларни аниқлаш, таваккалчиликка асосланган ёндашувни ишлаб чиқиш ва амалга оширишда юзага келиши мумкин бўлган қийинчиликлар олдини олишимиз мумкин.

Тўлов қобилиятини тартибга солишнинг Европа Иттифоқи мамлакатлари томонидан ишлаб чиқилган Solvency I ва Solvency II директивалари талаблари ҳам жаҳонда тан олинган халқаро ёндашувлардан бири саналади.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили.

Адабиётлар ва амалий тадқиқотлар таҳлилидан кўринадикки илмий ишбилармон доиралар ҳамда молиявий институтларнинг тўлов қобилиятини баҳолаш, молиявий субектларнинг барқарорлигини ошириш ва миллий суғурта бозорларида тартибга солиш механизмларини такомиллаштириш масалаларига қизиқиш юқори бўлган.

Ҳозирги кунда етакчи олимларнинг назарий изланишларида суғурта ташкилотларининг тўлов қобилияти кўрсаткичини аниқлашда ягона ёндашув мавжуд эмас. Тўлов қобилияти кўрсаткичини кўпинча - молиявий барқарорлик, ликвидлик, кредитга лаёқатлилиқ каби кўрсаткичлар билан алмаштириш ҳолатлари кузатилади.

Хусусан, Carmichael ва Pomerleano (2002) [3], Das ва б. (2003) [4] суғурта компаниялари қайта суғурта қилиш фаолияти орқали бир неча томонларга таваккалчилик ўтказиб молиявий барқарорликни ошириш мумкинлигини ўз илмий ишларида тадқиқ қилишган.

Суғурта ташкилотларининг молиявий барқоролигини баҳолаш борасида тан олинган халқаро стандартлар санокли. Европа Иттифоқи мамлакатлари томонидан ишлаб чиқилган стандартлар нафақат Европада балки бутун дунёда тартибга солишнинг халқаро стандартини ривожлантириш йўналишларини белгилаб берди.

Европа Иттифоқида тўлов қобиляти тушунчасининг пайдо бўлиши ва ривожланишига оид маълумотларни Arne Sandström (2005) [5], Улыбина Л.К. (2013) [6], Барабанова В.В. (2019) [7], Антюшина В.В.(2019) [8] нинг тадқиқот ишларида кўришимиз мумкин.

Яранцева Е. (2013) га кўра [9] Европа Иттифоқида "суғурта компаниясининг тўлов қобиляти" тушунчаси нафақат компаниянинг банкротлигини олдини олиш учун зарур миқдордаги бўш маблағларни аниқлаш, балки суғурта фаолиятидаги барча потенциал хавфларни баҳолашга кенг қамровли ёндашувни ҳам ўз ичига олади.

Тадқиқот методологояси.

Мазкур мақолада хорижий ва маҳаллий олимларнинг докторлик ҳамда номзодлик диссертациялари, илмий монографиялари, ўқув қўлланмалари, мақолалари ва бошқа маълумот манбаларига таянган ҳолда ёзилди.

Йиғилган маълумотлар (миқдорий ва сифат маълумотлари)ни таҳлил қилиш, қиёслаш, яъни йиллар давомида кўрсаткичларнинг ўзгаришини таҳлил қилиш, таркибий таҳлилни амалга ошириш тадқиқотлар методологоясининг сўровнома усулларидан ва бошқа зарурий усуллардан фойдаланилди.

Таҳлил ва натижалар.

Европа Иттифоқи мамлакатларида тўлов қобилятини тартибга солиш бўйича олиб борилган тадқиқотлар кўп жихатдан ҳаётни суғурталовчи суғурта ташкилотларини назорат қилиш бўйича Нидерландиянинг ижро этувчи органи (Verzekeringkamer) раиси, профессор Б.Кампагне (B.Campagne)нинг илмий ишларига асосланган[10] деб қаралади.

Б.Кампагненинг биринчи асарларида 1926 йилдан 1945 йилгача бўлган 10 та Нидерландиянинг ҳаёт суғуртаси компаниялари бўйича ўтказилган эмпирик тадқиқотларининг натижалари келтирилган.

1948 йилда Европа мамлакатлари орасидаги интеграция жараёнларини ривожланиши фонида Европа Иқтисодий ҳамкорлик ташкилоти ҳузурида Европа суғурта кўмитаси ташкил этилди ва ягона суғурта бозори йўналишидаги фаолиятни бошлаб юборди.

1957 йилда профессор Б.Кампагне суғурта компаниялари учун минимал тўлов қобиляти стандартлари маърузасини тақдим этди, унда у тўлов қобилятини баҳолаш учун турли хил хавф назарияларини ҳисобга олиш зарурлигини таъкидлади.

Профессор Б.Кампагненинг асосий издошларидан бири Европа қўмитаси доирасида ҳаётни суғурталашдан ташқари суғурта билан шуғулланадиган суғурта компанияларининг тўлов қобилиятини ўрганиш бўйича тадқиқот олиб борган профессор Бруно де Мори (Bruno de Mori) бўлиб, унинг тавсияларига кўра, зарарлар коэффициенти нормал тақсимотга эга ва 99.7% ишонч даражаси билан $\pm 3\sigma$ оралиғида бўлади[12].

Турли мамлакатлар учун бир хил кўрсаткичларга асосланган йиғма бозор таҳлили назорат органлари вакилларига натижаларни бозор улушига мутаносиб равишда таққослаш имконини берди, натижада тўлов қобилияти маржаси қуйидаги чегараларни олди:

- Ҳисобланган ялпи мукофотларнинг 24%и;
- Содир бўлган зарарларнинг 34%и;
- Заҳираларнинг 19%и.

Дастлаб, заҳира миқдорини ўз ичига олган кўрсаткич турли мамлакатларда заҳираларни ҳисоблаш бир хил тарзда амалга оширилади деган фараз асосида кўриб чиқилди.

50-йилларнинг охири ва 60-йилларнинг бошларида жаҳон иқтисодий муносабатларининг ривожланиши, асосий халқаро молия институтларининг фаол интеграциялашуви ва фаоллашуви натижасида Европа Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотини янги шароитларга мослаштириш, унинг ваколатларини кенгайтириш ва тубдан қайта кўриб чиқиш зарурати юзага келди.

Натижада, Европа Иқтисодий ҳамкорлик ташкилоти ўрнини 1960 йилда Парижда имзоланган ва 1961 йил 30 сентябрда кучга кирган конвенция асосида тузилган Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилоти эгаллайди.

Мазкур халқаро ташкилот ҳомийлигида умумий суғурта бозорини яратиш ва тўловга қодирлик талабларини уйғунлаштириш бўйича ишчи гуруҳлари ҳам ташкил этилди ва молиявий барқарорликнинг қўшимча қафолатларига (the de Floriner group) ва техник заҳираларни уйғунлаштиришга (the Homewood group and the Angerergroup) эътибор қаратилди.

Суғурта комиссияси томонидан талабларни уйғунлаштиришга қаратилган кейинги ҳаракатлар натижасида тўлов қобилиятини таъминлаш учун зарур бўлган ҳаётни суғурталаш (73/239/ЕЕС) [13] ва ҳаётни суғурталаш (79/267/ЕЕС) [14] дан ташқари бошқа суғурта бўйича Европа директиваларининг биринчи авлоди учун асос бўлиб хизмат қилган асосий кўрсаткичлар бўйича келишувга эришилди.

1973 йилдаги Директиванинг мақсадлари сифатида қонунчиликни уйғунлаштириш зарурлиги, шунингдек, суғурта қилдирувчилар ва бошқа манфаатдор шахсларнинг манфаатлари ҳимоясини таъминлаш зарурлиги кўрсатилган.

Директива қоидаларига кўра, суғурта компанияси барқарорликни таъминлаш учун етарли заҳирага, ўзининг бевосита андеррайтинг мажбуриятларини бажариш учун эса қўшимча заҳирага эга бўлиши ва "тўлов қобилияти маржаси"ни сақлаши

керак бўлган. Кафолат фондини шакллантириш, унинг ҳажми эса компания томонидан қабул қилинган хавф даражасига қараб белгиланиши керак бўлган.

Суғурта фаолиятини тартибга солувчи Европа тартибга солиш талаблари Базел талабларига қараганда қадимги тарихга эга. Ғарбий Европа суғурта компаниялари учун биринчи талаблар 1973-йилдаги 73/239/ЕЕС-сонли тўлов қобиляти “Solvency I” директивасида белгиланган эди.

Европа Иттифоқининг мавжуд тўлов қобилятини бошқариш қоидаларини такомиллаштириш ва янги йўналишни таъминлашга қаратилган ишлар Европа даражасида 1990 йилларда бошланган. Европанинг тўлов қобиляти қоидалари Федерал суғурта назорати идорасининг (Bundesaufsichtsamt für das Versicherungswesen – BAV) собиқ президенти доктор Ҳелмут Мюллер бошчилигидаги ишчи гуруҳ томонидан қиёсий экспертизадан ўтказилди. Ишчи гуруҳ ўзининг якуний ҳисоботида (The Müller Report) Европанинг тўлов қобиляти қоидалари аслида вақт синовидан ўтганлигини таъкидлади. Аммо экспертиза натижалари шуни кўрсатдики, ўз маблағлари тўғрисидаги мавжуд қоидалар суғурталовчи дуч келадиган барча хавфларни етарли даражада қамраб олмаган. Шунинг учун ўз маблағларини таъминлаш бўйича комплекс ислоҳотлар тўғрисида қарор қабул қилинди.

Кейинги 30 йил давомида молиявий бозорлар иштирокчилари учун рискларни бошқариш соҳасида сезиларли ўзгаришлар юз берди ва кўплаб Европа мамлакатлари ўзларининг суғурта компаниялари учун “Solvency II” директивасини қабул қилиб, ўзларининг шахсий мамлакат норматив талабларини ишлаб чиқдилар. Хусусан, Дания, Франция, Нидерландия, Германия, Австрия, Швеция, Финляндия каби мамлакатлар квази-Базел (тижорат банкларига қўйиладиган талабларга ўхшаш) усулини танладилар ҳамда суғурта ва пенсия соҳаларида молиявий иштирокчилар устидан назоратни янада кучайтириш учун ўзларининг янада такомиллаштирилган моделларини ишлаб чиқдилар [15].

Бир томондан, Solvency I директивасининг дастлабки версиясига қўшимчалар киритилди, бошқа томондан, ғарбий Европанинг айрим давлатлари рискларни тўлиқ баҳолаш бўйича меъёрларни ҳисобга олди.

2000-йилларнинг бошига келиб кўплаб Европа Иттифоқига аъзо давлатлар ўша вақтда амалда бўлган тўлов қобилятини ҳисоблашнинг Solvency I стандарти етарли даражада самарали эмаслиги ҳақида хулоса чиқарди. Мазкур ваз сабаб, айрим Европа давлатлари суғурта сегментида ўзларининг назорат ва тартибга солиш ислоҳотларини амалга ошира бошлади ва бу Европа Иттифоқи давлатларининг суғурта компаниялари учун тартибга солувчи талаблар доирасида Европа қонунчилигининг бир хиллигини бузди.

Solvency II халқаро стандартлари Европа суғурта ва меҳнат пенсиялари идораси (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA) томонидан ишлаб чиқилган.

Тегишли ишни унинг аввалги ташкилоти - суғурта ва меҳнат пенсиялари бўйича Европа назорат қўмитаси (Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors, CEIOPS) бошлаган.

Solvency II стандарти 2007-2009-йиллардаги глобал моливий инқироз даврида ўзининг самарадорлигини кўрсатган молия тизимининг энг муҳим ислохотларидан бири сифатида эътироф этилади.

2008 йилдаги глобал молиявий инқироз суғурта компанияларининг таваккалчиликларини батафсил баҳолашни ўз ичига олган янги меъёрий ҳужжатларни жорий этишга, назоратни кучайтиришга ва ахборотни ошкор қилиш учун кенг талабларни белгилашга туртки бўлди.

Бошқарувдаги заиф назорат ва ички хавф-хатарларни мониторинг қилиш жараёнларининг йўқлиги банк ва суғурта соҳаларида инқирознинг ривожланишига олиб келди.

Натижада 2009-2011 йилларда банк ва суғурта компанияларидаги рискларни бошқариш жараёнларини тартибга солиш ва шу орқали тегишли бозор сегментларининг барқарорлигини ошириш мақсадида Базел III ва Solvency II концепциялари қабул қилинди.

Европа Комиссиянинг 2009 йил 25 ноябрдаги меморандумида Solvency II ни қабул қилиш зарурлиги белгиланди ва Европа Иттифоқи учун суғурта компанияларининг тўлов қобилиятига нисбатан илгари таклиф қилинган ягона талаблари эскирганлиги таъкидланди.

Ҳудди шу меморандумда Solvency I талаблари хавф-хатарларни баҳолашда етарли даражада сезгир эмаслиги, жуда кўп тартибга солиш миллий даражада қолаётганлиги, шу жумладан бозор, кредит ва операция хатарлар капитал талабларида умуман ушланмаган ёки бир моделга мос ёндашувда тўғри ҳисобга олинмаганлиги асослаб берилди.

Solvency I талабларининг бир қанча камчиликларини қайд этиш лозим:

- компанияларнинг шахсий таваккалчиликларини ҳисобга олинмаслиги;
- активлар ва мажбуриятларнинг ўзаро боғлиқлиги ҳисобга олинмаслиги;
- хатарларни бошқаришни қўллаб-қувватлашда мотивация етишмаслиги;
- хатарларни бошқариш бўйича ички коорпоратив ёндашувлар билан тартибга солиш талаблари мувофиқлаштирилмаганлиги каби; (Гап яқунланмаган)

Solvency I ўзининг соддалаштирилган модели туфайли ҳар бир суғурталовчининг хатарларини аниқ баҳолашга имкон бермайди. Мазкур стандарт назоратчилар томонидан аниқ ва ўз вақтида аралашувни таъминламайди ва акциядорлар учун риск ва рентабелликни ҳисобга олган ҳолда капитални оптимал тақсимлаш имкони йўқ.

Solvency I ва Solvency II тўлов қобилиятини баҳолаш услубиятларидаги асосий фарқлар[16].

Solvency I	Solvency II
– ҳисоблаш методологияси қоидаларга асосланган;– рискларни бошқариш сифатини баҳолаш шартли;– тўлов қобилиятини баҳолаш миқдорий кўрсаткичларга асосланади;– ўз капиталининг етарлилигини баҳолаш мукофотлар ёки тўловлар миқдори асосида амалга оширилади.	– ҳисоблаш методологияси тамойилларга асосланган;– хатарларни бошқариш сифатини баҳолаш мажбурийдир;– тўлов қобилиятини баҳолаш ҳам миқдорий, ҳам сифат кўрсаткичларига асосланади;– ўз капиталининг етарлилигини баҳолаш эҳтимоллик моделини тузишга асосланган

Юқоридаги жадвалдан кўринадикки, Solvency II қоидаларга эмас, балки тамойилларга асосланади.

Шу билан бирга, Solvency II доирасида компаниянинг тўлов қобилияти маржаси даражаси қатъий коэффициентлар асосида эмас, балки ички моделлаштиришни қўллаш асосида аниқланади.

Solvency II талаблари Solvency I билан қандай таққосланиши, компаниянинг ўзига хос омилларига боғлиқ. Бу омилларга:

- Таъминот маржасининг амалдаги даражалари;
- Solvency I да рухсат этилган капитал даромадларининг амалдаги даражалари;

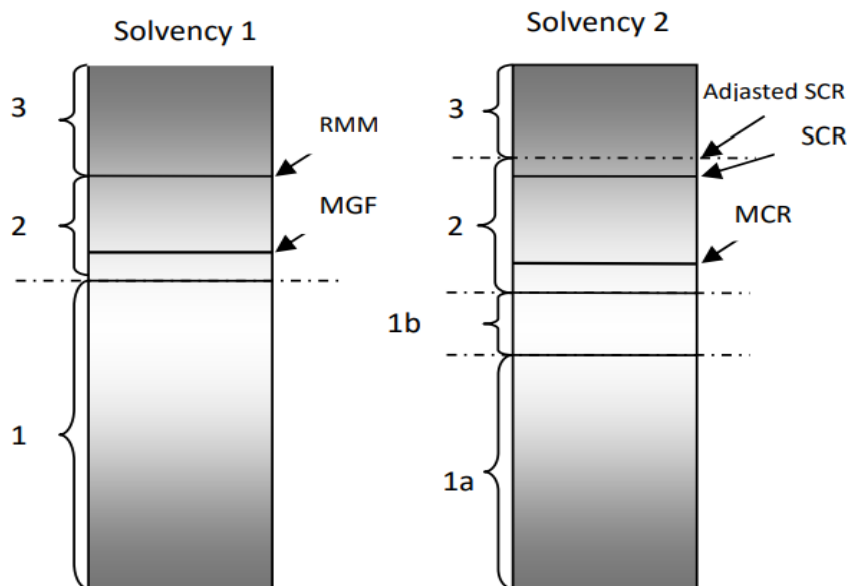
– Ҳақиқий хавф даражаси ва диверсификация.

Solvency II тизимидан кўзланган асосий мақсадлар:

- Истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишни яхшилаш;
- Замонавий бошқарув тизими: бунда суғурталовчининг рискларини бошқариш (риск-менежмент) сифатини баҳолашга эътибор қаратилади;
- Суғурталовчиларнинг халқаро рақобатбардошлигини ошириш.

Суғурта компаниялари ўзларининг хавф-хатарларини мустақил равишда (ташқи актуарлар, аудиторлар ёрдамида) баҳолашлари, сўнгра юқори стандартларни белгилашлари лозим. Яъни тўловга лаёқатлилиқ суғурталовчи томонидан мустақил ишлаб чиқилган методология асосида назорат қилинади. Назорат органи ушбу методологиянинг етарлилигини баҳолайди. Шундай қилиб, ушбу дастур суғурталовчиларга кўпроқ эркинликни таъминлашга қаратилган бўлиб, пировардида мижозларга хизмат кўрсатиш сифатининг ошишига олиб келиши керак.

Solvency II Директивасида суғурталовчиларга қўйиладиган учта талаб даражалари мавжуд. Биринчи даража капиталга нисбатан қўйилган талаб: тўлов қобилиятига бўлган талаб (SCR) ва минимал капитал талаблари (MCR)

1-расм. Solvency I ва Solvency II директиваларининг фарқли томонлари [17].

1: Суғурталовчининг мажбуриятларини қоплаш учун техник захиралар;

1a: Мажбуриятларни яхшироқ баҳолаш;

1b: Техник захираларнинг чегаравий даражаси;

2: Норматив капиталга қўйилган талаб;

3: Норматив капитал талабидан ошадиган капитал;

Хатарларни ҳисобга олган ҳолда тартибга солинадиган капитал даражаси;

MGF-minimal Guarantee Found - Минимал кафолат фонди;

RMM- Required Minimum Margin - Минимал талаб қилинадиган маржа (чегара);

MCR – Minimum Capital Required - минимал капиталга талаблар;

SCR – Solvency Capital Required- тўлов қобилиятига бўлган талаб;

Adjusted SCR - 2-даражадаги регулятор томонидан аниқланган ҳар қандай қўшимча талабларни ўз ичига олган қайта кўриб чиқилган SCR.

SCR - бу компанияга катта қутилмаган зарарларни қоплашга имкон берадиган капитал даражаси. Айнан шу кўрсаткич стандарт ёндашув ёрдамида ёки регулятор томонидан тасдиқланиши керак бўлган ички моделлар ёрдамида ҳисобланади. SCR MCR дан паст бўлиши мумкин эмас, акс ҳолда регулятор ёқилган бўлиши керак. MCR ни бажармаган ва унинг даражасини талаб даражасида тиклай олмайдиган суғурталовчи янги операцияларни тўхтатишга мажбур бўлади.

1-даража техник захираларнинг ҳисоб-китобларини ҳам мувофиқлаштиради. Техник захиралар суғурталовчилар томонидан харажатларни ҳисобга олган ҳолда

суғурта қилдирувчилар ва наф олувчилар олдидаги ўз мажбуриятларини бажариш учун ҳисобланиши лозим.

2-даража суғурталовчилардан шу рискларни қоплаш учун улар дуч келадиган рискларни баҳолаш ва ушбу хатарларни қоплаш учун капитални баҳолаш бўйича оқилона ва самарали стратегияларга эга бўлишни талаб қилади. Суғурталовчилар ҳар йили ўзларининг хатарларни бошқариш тизимларини мустақил равишда баҳолайдилар. Бу ўз-ўзини баҳолаш регулятори томонидан текширилади.

Агар ушбу ваколатли органларнинг фикрига кўра, компания кўпроқ капиталга ёки юқори сифатли капиталга эга бўлиши керак бўлса, тўловга қодирлик талаби белгиланган SCRни олиш учун оширилади (юқоридаги 1-расмга қаранг).

Агар муаммо тегишли бўлмаган хатарларни бошқариш билан боғлиқ деб топилса, компаниядан капитални оширишни эмас, балки бундай бошқарувни такомиллаштиришни сўраши мумкин.

3-даража суғурта компаниялари капиталининг бозор иштирокчиларига, масалан, қимматли қоғозлар егалари, қарздорлар, қайта суғурталовчилар ва суғурта полиси егаларига етарлилигини ошқор қилишни талаб қилади. Ошқор қилинадиган маълумотларни уч тоифага бўлиш мумкин:

1-тоифа: молиявий ҳолат ва фаолият кўрсаткичлари, шу жумладан компаниянинг даромадлари, баланси ва пул оқимлари тўғрисидаги ҳисоботлари.

2-тоифа: риск даражаси, портфел диверсификацияси ва таваккалчилик тўғрисидаги маълумотлар.

3-тоифа: 1 ва 2 тоифаларга оид маълумотларнинг ноаниқлиги, шу жумладан кўрсаткичларнинг фойдалилиги бўйича маълумотларни таққослаш каби маълумотлар.

Solvency II суғурта компанияларини капиталнинг минимал миқдорини доимий равишда сақлаб туришга мажбур қилади, бу эса компаниянинг тўлов қобилияти бир йил давомида 85 фоиз даражасида қолади. Ўз навбатида, SCR маблағларнинг миқдорини ифодалайди ва ушбу капитални шакллантириш орқали суғурта компанияси 99,5% еҳтимоллик билан суғурталовчиларнинг талабларини қондириш имконини беради [18].

Solvency IIни ўз ҳудудида амалга оширишни режалаштирган мамлакатлар бир қатор ислохотларни амалга оширишни талаб этади. Хусусан, суғурта ташкилотлари, шу жумладан актуар, рискларни бошқариш, ички аудит ва ички назоратнинг асосий функцияларини қонунчиликка мувофиқлигини ўрнатиш ва кучайтиришни талаб қилади. Solvency IIнинг асосий талаб даражаларини ўзида акс эттирган янги тартиблар жорий этиши мавжуд қонунчиликларига тегишли ўзгартиришлар киритиши лозим бўлади

Хулоса.

Европа Иттифоқи томонидан Solvency II амалга ошириш тажрибаси шуни кўрсатдики, Solvency II суғурта бозори иштирокчиларининг назорат талабларига

риоя қилиш орқали оқилона рискларни бошқариш ва ишончли ички назорат тизимини яратишга йўналтирилган тизим.

Европа Иттифоқи мамлакатларининг бой тажрибасидан фойдаланиш, суғурта ташкилотларининг нафақат тўлов қобилятини, балки рақобатбардошлигини ошириш халқаро стандартларга мос суғурта хизматлари кўрсатишини таъминлайди.

Ўзбекистонда суғурта ташкилотлари тўлов қобилятини баҳолаш ҳозиргача Solvency I стандартлари асосида амалга оширилиб келинмоқда. Бунда баҳолаш суғурта ташкилотларининг хос капиталига (ўз маблағлари капитали) қаратилган. Ташкилотнинг тўлов қобилятини баҳолашда бизнес-жараёнларни ташкил этилиши билан боғлиқ операцион хатарлар эса эътиборга олинмайди.

Ўзбекистонда Solvency IIни жорий қилишда ҳозирги вақтда кўплаб муаммоларни ҳал қилиш лозим. Мазкур муаммоларга:

- Кадр билан боғлиқ муаммолар (мадакади андеррайтерлар, актуарилар етарли эмас);
- Рискларни бошқариш тизимини такомиллаштириш бўйича муаммолар;
- Суғурталовчининг ликвидлиги муаммолари;
- Фаолиятга оид ахборотларни ошкор қилиш ва назорат органига маълумот бериш тизимининг узлуксизлиги етарли эмас;
- Шакллантирилган суғурта заҳираларини тўғри шакллантириш бўйича муаммоларни келтиришимиз мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси молия вазирининг 2008 йил 22 апрелдаги 41-сон буйруғи (рўйхат рақами 1806, 2008 йил 12 май) билан тасдиқланган “Суғурталовчилар ва қайта суғурталовчиларнинг тўлов қобиляти тўғрисида”ги низом. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2008 й., 20-21-сон, 178-модда.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 4412-сонли “Ўзбекистон Республикасининг суғурта боорини ислоҳ қилиш ва унинг жадал ривожланишини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида” ги Қарори, 2019 йил 02 август. Миллий қонунчилик базаси: <https://www.lex.uz/docs/4459802>
3. Carmichael J., Pomerleano M., (2002) “The Development and Regulation of Non-Bank Financial Institutions”. World Bank, Washington.
4. Das U.S., Davies N., Podpiera R., (2003) “Insurance and Issues in Financial Soundness”, IMF Working Paper WP/03/138.
5. Arne Sandstrom (2005), “Solvency: Models, Assessment and Regulation”, CRC Press, 2005 M09 19 - 448 pages.

6. Улыбина Л.К., Огорокова О.А. (2013), "Эволюционирование Системы Оценки Платежеспособности Страховой Организации," УДК 658:368, Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 5: Экономика,
7. Барабанова В.В., (2019) “Международный опыт оценки платежеспособности страховых компаний”, дис. канд. экон. наук: 08.00.14, Москва, 196 с.
8. Антюшина В.В., (2019), “Европейские стандарты платежеспособности для страховых компаний Solvency II и их влияние на финансовый сектор”, “Инновации и инвестиции”. №10, 159 ст.
9. Яранцева Е.А., (2013), Модель принятия стратегических решений в рамках Solvency II (use test) [Электронный манба] / Е.А. Яранцева // Страховое дело .— 2013 .— №2 .— С. 11-24 .— Режим доступа: <https://rucont.ru/efd/609645>
10. Campagne Buol and De Mori, Report on Solvency Assessment for non-life insurers. – 1948.
11. Jukka Rantala «The pioneering work of Teivo Pentikäinen on internal models» Astin Colloquium 2009.
12. De Mori, Bruno, 1965 Possibilité d’établir des bases techniques acceptables pour le calcul d’une marge minimum de solvabilité des entreprises d’assurances contre les dommages, ASTIN Bulletin, Vol.III, pp 286-313
13. First Council Directive 73/239/EEC of 24 July 1973 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to the taking-up and pursuit of the business of direct insurance other than life assurance // Official Journal of the European Union. L 228. 16.08.1973. P. 0003–0019.
14. First Council Directive 79/267/EEC of 5 March 1979 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to the taking up and pursuit of the business of direct life assurance // Official Journal of the European Union. L 63. 13.03.1979. P. 1–18.
15. Александр Баранов (2017), Solvency II для НПФА, Журнал "Рынок ценных бумаг" № 7, 2017, 25 стр.
16. Кузнецова Е., Ашихмина С., (2018), Управление платежеспособностью страховщика. Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования, №7 (33), том 1. стр. 238,
17. Юхименко В.Н. (2016), перспективы внедрения Solvency II в украинеАктуальные проблемы современной науки: сборник тезисов научных работ XIII Международной научно-практической конференции (Москва–Астана–Харьков–Вена, 28 октября 2016 года) / Международный научный центр, стр. 37.
18. Стежкин Александр (2019), Внедрение Solvency II: перемены в регуляции и последствия для рынка, Электрон манба: https://gaap.ru/articles/Vnedrenie_Solvency_II_peremeny_v_regulyatsii_i_posledstviya_dlya_rynka/